

”Människan är kyrkans första väg”

Socialpastoral plan för
Stockholms katolska stift

Innehåll:

Inledning

Förord

Om denna Socialpastoral plan

1. Vision
2. Mission och uppdrag
3. Kyrkans samhällsroll i Sverige idag
4. Socialpastoral plan på stiftsnivå
5. Regional samverkan
6. Riktlinjer till socialpastoral plan för församlingar
7. Slutord

BILAGOR:

I. Vårt ansvar i världen – om att leva som katolik

II. Anvisningar för arbete med socialpastoral plan i församlingen

Förord

Pastoralt fokus

I våra länder stöter vi ofta på en sammanblandning av ”vision” och ”mål” för våra pastorala aktiviteter. När vi börjar vår planering är det därför nödvändigt att vi är säkra på vad det är vi vill med vår aktivitet. Påve Franciskus talar om en missionerande Kyrka: ”Jag drömmer om en ’missionsoption’, det vill säga en impuls som kan ge allt en ny form, så att Kyrkans vanor, hennes sätt att handla och tänka, tidsplaner och tabeller, språk och strukturer anpassas bättre till att kanalisera evangelisationen i dagens värld och inte bara syftar till ett vidmakthållande av det befintliga” (Evangeliets glädje § 27). Vi måste övervinna den likgiltighet som många kristna känner och hjälpa dem att förbättra sin förmåga att sprida evangeliet till alla. ”Alla har rätt att få höra evangeliet och ta emot det. De kristna är förpliktigade att förkunna evangeliet till alla utan undantag” (Evangeliets glädje § 15).

I ljuset av det kan jag se två grundstenar som är nödvändiga för att bygga en pastoral gemenskap. Hela den kristna gemenskapen måste involveras i det bygget, därför att evangelisation inte är något som bara är några kristnas privilegium.

1. *Att möta Kristus.* Det sker i hans Ord, i liturgin, antingen personligt eller tillsammans i gemenskapen. Att känna Herrens Ord väl är nödvändigt. Särskilt i dag är det viktigt att vi sätter honom i fokus, eftersom det råder en viss förvirring om vem de kristnas Gud är jämfört med andra religioners. Jesus är vårt ”varumärke”, därför att han förändrar allt.
2. *Att föra ut Kristus till människorna.* Först och främst ska det ske till den kristna gemenskapen. När den är ”evangeliserad” och inte längre bara består av en samling döpta människor, kommer den förmå att skapa entusiasm och vara redo att bjuda in nya människor till sig. Att leva Guds Ord, att fördjupa sin kunskap om det tillsammans och att lära sig att förkunna det för andra kommer att leda till att vi förstår att firandet av eukaristin är viktigare än allt annat för vårt kristna liv. Eukaristin är den kristna gemenskapens källa och centrum. Och från eukaristin flödar så kraften fram som gör att vi kan tjäna andra. Så blir den diakonala (karitativa) handlingen den kristna gemenskaps hjärtslag, när den i handling vittnar om Guds kärlek till människorna.

Det pastorala livet byggs upp av fyra grundläggande delar som stärker alla i gemenskapen och ger dem liv. Dessa fyra delar är:

- Liturgin och bönen.
- Kärlekstjänsten, först och främst för de mest utsatta.
- Förkunnelsen av Ordet.
- Skapandet av gemenskapen.

Gemenskapens sammanhållning kommer sedan att vara beroende av den innerlighet i bönen och liturgin som den ger uttryck för.

+ Luc Van Looy
(2016)

Biskop av Gent och Caritas Europas ordförande

Inledning

Socialpastoral plan

Jag fick nyligen ett brev från en hemlös kvinna, som bad mig skaffa henne någonstans att bo. Gång på gång får jag ta emot liknande nödrop. Ofta från andra delar av världen, men inte så sällan från vårt eget land. Många förväntar sig hjälp från Kyrkan och kan bli både förvånade och förtvivlade, ja, förbittrade över att världens största kyrkosamfund inte alltid har möjlighet att hjälpa dem. Det finns en förväntan på oss som katolska kristna, att vi skall kunna göra något för dem som är i nöd. Även de som står långt borta och inte vet mycket om vår tro, vet att Jesus vill att vi som tillhör honom gör allt vad vi kan för att ta oss an dem som har det svårt.

Jesus har identifierat sig med varje nödlidande människa och där väntar han tålmodigt på oss. Både som enskilda och som församling kan vi göra mer än vi gör för att komma vår medmänniska till mötes i hennes behov och nöd. Naturligtvis kan vi inte göra allt för alla. Samtidigt kan det bli en förevändning för att inte göra något för någon. Vår bekvämlighet och självcentrering gör att vi väldigt lätt döljer oss bakom bortförklaringar: ”staten är till för att ta hand om alla som har det svårt”, ”andra samfund har mycket fler resurser än vi”. Vi är bra på att hitta undanflykter. Just därför behöver vi påminnas om att vi som Jesu Kristi Kyrka – och vi katoliker vågar ju tro att vår Kyrka är det fulla uttrycket för Jesu sanning och frälsning – är förpliktade att omsätta Jesu uppmaning i praktiken. Varje församling är skyldig att se vad som är möjligt, ja, om man lever i tro kan man alltid tänja på gränserna uppåt i stället för nedåt som det tyvärr ofta blir.

För att hjälpa våra församlingar att vara trogna Jesu bud har vårt stift sedan ett bra tag utarbetat en social-pastoral plan. Även om denna plan ofta har ignorerats eller samlat damm på någon hylla, så är den första utgåvan utgången. Så det tyder i alla fall på att det finns ett intresse och att vi därför måste publicera denna nyutgåva med vissa smärre förändringar. Denna plan vill vara till hjälp för att hålla kärleken till Jesus minsta bröder och systrar levande i våra församlingar. Den vill peka på de många möjligheter som finns att omsätta evangeliet i konkreta gärningar för de behövandes bästa.

Mer och mer ser vi att stat och kommun och andra officiella instanser inte räcker till för att bistå människor i nöd. Civilsamhället är förvånansvärt svagt i Sverige till skillnad från andra liknande länder. Just de stora behov som finns kan väcka människor till liv för att engagera sig ännu mycket mer. När den stora flyktingvågen kom för några år sedan kunde vi konstatera, att många församlingar och andra grupper vaknade till liv och gjorde stora insatser. I sanningens namn fanns det också en hel del likgiltighet och passivitet på vissa håll. Det behövs alltid andlig inspiration och mänsklig entusiasm för att få oss att göra det som är gott. Därför är det så viktigt att varje församling kan erbjuda de troende en möjlighet att delta i barmhärtighetens gärningar. Vid den yttersta domen kommer Jesus att fråga oss om vi har känt igen honom i de minsta. Därför måste församlingen kunna vara oss till hjälp, så att vi kan hitta vägen till de minsta och göra något för dem.

Vi har en oändlig frihet när det gäller att hitta vem vi vill engagera oss för. Just nu försöker man från Caritas' sida att se hur man kan bygga upp en mer organiserad besöksverksamhet för gamla, sjuka och ensamma. Vårt samhälle har ofta försummat just dessa människor, som kan vara mycket utsatta och bortglömda. Därför är det en idealisk möjlighet till engagemang. I vissa länder har man till och med utnämnt ministrar för att kunna motverka den isande ensamhet som

drabbar många i vår del av världen. Det är aldrig svårt att hitta dem som behöver besök. Det kräver inga enorma penninginsatser. Den som själv känner sig lite ensam kan dessutom bli lite mindre ensam, när han eller hon uppsöker någon som är ännu mer ensam. Delad ensamhet blir gemenskap.

Församlingarna är helt fria att söka sin egen väg att realisera Jesu bud och komma de behövande till mötes. Tänk om man varje gång det hålls möte i församlingens råd kunde ha detta som en punkt på dagordningen – i stället för att hela tiden tala om ventilationen eller kyrkkaffet. Det kan leda till en andlig förnyelse och ett nytt engagemang. Det kan inspirera församlingens ungdomar att besöka församlingens åldringar. Det kan väcka syndare till liv och hjälpa dem att slå in på helighetens väg. *Tolle, lege* – tag och läs denna social-pastorala plan, men låt framför allt barmhärtigheten bli kött och blod i de goda gärningar som Gud i sin försyn har förberett för oss för att vi skall kunna utföra dem.

Heliga moder Teresa av Calcutta, hjälp vår Kyrka i Sverige, så att vi omvänder oss och går barmhärtighetens väg. Hjälp oss att tjäna de fattiga och sjuka, de betryckta och ensamma. Utverka Andens kraft och uthållighet åt oss, så att vi inte förtrötts i vår uppgift att ständigt utge oss själva i Kristi tjänst. Amen.

Stockholm 1 november, Alla helgons dag 2018
+Anders Arborelius OCD
Biskop av Stockholms stift

Om denna socialpastorala plan

Denna socialpastorala plan är ett resultat av Katolska kyrkans Sociala Kongress som hölls i Vadstena 12–14 oktober 2002. Biskop Anders Arborelius hade gett Caritas Sverige uppdraget att organisera kongressen. En referensgrupp bildades med representanter för olika organ och grupper i Katolska kyrkan i Sverige. Referensgruppens uppgift var att följa och styra arbetet med Sociala Kongressen.

Kongressen förbereddes med aktivt deltagande från hela katolska kyrkan i Sverige. Ett förberedelsematerial, På väg till Jeriko, sändes först ut till alla församlingar, missioner och grupper. Utifrån de svar och synpunkter som församlingar och andra organ gav, sammanställdes ett arbetsmaterial till Sociala Kongressen med ett första utkast till punkter för en socialpastoral plan. Arbetsmaterialet bearbetades under kongressen och sammanställdes till ett kongressdokument. Utifrån detta kongressdokument har sedan den socialpastorala planen utarbetats.

Den socialpastorala planen lyfter fram de prioriteringar och de strategiskt viktiga frågor som i denna process bedömts som mest angelägna för Katolska kyrkan i Sverige. Den socialpastorala planen består dels av en sådan strategisk plan på stiftsnivå, dels av anvisningar och rekommendationer till församlingar och grupper till en socialpastoral plan på församlingsnivå.

Några ordförklaringar:

Ordet *diakoni* betecknar det sociala arbete som bedrivs inom kyrkan. Inom katolska kyrkan används också uttrycket *socialpastoralt arbete*. Det pekar på att det sociala perspektivet också hänger samman med ett pastoralt perspektiv. Men det sociala arbete som bedrivs inom en församling bör skiljas från det rena *församlingsarbetet*. Diakonin eller det socialpastorala arbetet går också utanför församlingens gräns och riktar sig utåt till alla, utifrån sociala behov och problem.

I varje församling görs omfattande insatser genom *frivilligt arbete* som avser allt oavlönat arbete inom kyrkan. I många församlingar utförs också *sociala* insatser med hjälp av frivilliga krafter. Man talar då om *frivilligt socialt arbete* eller *volontärbete*.

Referensgruppen för Sociala Kongressen har bestått av följande personer:

Biskop William Kenney
Msgr Stjepan Biletic
Michel Louis
Pehr Thorell
George Joseph
Syster Madeleine Fredell
Margareta Murray-Nyman
Gunnel Cervall
Kjell Sundberg
Syster Elisabeth Büning
Kyrkoherde Göran Degen
Anna Hallonsten Urniaz
Abba Asfaha Kidanemariam
Bertil Petersson
Gunnel Stenung
Syster Mikaela Wenk

ORDFÖRANDE
KATOLSKA BISKOPSÄMBETET
PROJEKTHANDLÄGGARE
CARITAS SVERIGE
CARITAS SVERIGE
JUSTITIA ET PAX
KATOLSKA PEDAGOGISKA NÄMNDEN
KATOLSKA PEDAGOGISKA NÄMNDEN
JUSTITIA ET PAX
KATOLSKA ORDENSSTRAR
KRISTUS KONUNGENS FÖRSAMLING
SUK
ERITREANSKA OCH ETIOPISKA MISSIONEN
PASTORALRÅDET
S:T MIKAELS FÖRSAMLING
KATOLSKA SKOLAN

1. Vision

Kyrkans vision är en kärlekens civilisation. Det är en värld som återspeglar Guds rike:

- Där det råder rättvisa och rättfärdighet, fred, sanning, frihet och solidaritet
- Där människans värdighet står i centrum, människan som är skapad till Guds avbild
- Där det inte längre finns utslagning, diskriminering, våld, intolerans och fattigdom
- Där jordens tillgångar delas av alla
- Där skapelsen vårdas och förvaltas för kommande generationer
- Där alla, särskilt de fattigaste, marginaliserade och förtryckta, kan bära på ett hopp och där det är möjligt för alla att fullt ut förverkliga sig som människor, som en del i en global gemenskap.

Denna vision sammanfattar och uttrycker det samhällsideal som katolska kyrkan i Sverige vill arbeta för. Formuleringarna är hämtade ur Caritas Internationalis strategiska plan: *Preparing for the Third Millennium (1999)*.

2. Mission och uppdrag

För människor som hamnar utanför det offentliga skyddsnätet har kyrkan ett särskilt ansvar

INOM DET SOCIALA OMRÅDET är vår uppgift som kyrka att upptäcka Kristus i alla våra bröder och systrar.

Den sociala omsorgen är, liksom gudstjänst och förkunnelse, en del av hela kyrkans och varje församlings identitet. Kyrkans engagemang omfattar alla människor och inte bara de egna församlingsmedlemmarna.

Kyrkan har genom tiderna, med sitt sociala engagemang och sina insatser, kunnat fungera som vägvisare inom det sociala området. Den utmaningen ställs också idag till kyrkan. I vårt svenska samhälle har kyrkan två viktiga uppgifter: dels att stödja människor i utsatta situationer så att deras röster hörs, dels att skapa modellverksamheter.

För människor som hamnar utanför det offentliga skyddsnätet har kyrkan ett särskilt ansvar.

Katolska kyrkan i Sverige vill *stödja utvecklingen av det karitativa arbetet i församlingar* tillsammans med grupper i utsatta situationer och i samverkan med andra trossamfund, organisationer och offentliga organ.

Kyrkans uppgift är att analysera samhällsutvecklingen och ”tyda tidens tecken” för att så kunna påverka och bidra till samhällsutvecklingen och för att tydligare se sin egen samhällsroll. Denna samhällsroll bör kyrkan utveckla inte bara utifrån ett nationellt utan också utifrån ett europaperspektiv och ett globalt perspektiv.

3. Kyrkans samhällsroll i Sverige idag

BÄRANDE PRINCIPER OCH VÄRDERINGAR FÖR KYRKANS ENGAGEMANG

Varje människa har ett ansvar för sina medmänniskor, och var och en har en skyldighet att främja det gemensamma bästa. Utifrån en katolsk människosyn och livshållning har kyrkan sitt särskilda ansvar. Källan för det kristna sociala engagemanget är tron, som får sin näring i bön och liturgi och sitt uttryck i handling och förbön.

Kyrkans sociala engagemang gäller både enskilda människor som för grupper och organisationer och för samhället i stort.

Kyrkan vill genom sitt sociala engagemang ge stöd åt människor i utsatta situationer och vara lyhörd för individen. En viktig uppgift för kyrkan är att stödja enskilda, vars röster har svårt att nå ut och/eller deras organisationer.

Kyrkans insatser för människor i utsatta situationer bygger på övertygelsen att människor är subjekt och inte objekt. Människor är resurser och inte problem. Människor ska ges möjlighet till självständighet och till att utveckla sina inneboende resurser genom "hjälp till självhjälp".

Det allmänna, stat och kommun, har ett övergripande och lagstadgat ansvar för de sociala frågorna. Kyrkan ska påtala när stat och kommun brister i att efterleva sitt lagstadgade ansvar samt väcka människors medvetande om sina och andras rättigheter och skyldigheter. Kyrkan ska vidare finna former för att komplettera, kritiskt stödja, inspirera och motivera. Kyrkan ska också erbjuda alternativ, utan att konkurrera.

Kyrkan vill öka sin egen och andras kunskap om sammanhang och orsaker bakom sociala problem samt påtala brister, detta i syfte att förändra strukturer och stärka människors egen inneboende förmåga att klara sin situation. Kyrkan vill verka för rättvisa i samhället med respekt för varje människas värdighet och unika värde. Kyrkan vill stimulera till ökat socialt engagemang och social medvetenhet inom kyrkan och i samhället i stort.

MÖJLIGHETER OCH UTMANINGAR

Vård och omsorg drivs i Sverige främst med stat och kommun som huvudmän. Olika sociala verksamheter läggs också ut på andra huvudmän, med mångfald och valfrihet som två ledord. Dessa uppdrag går i många fall till större privata vårdbolag, men också icke vinstdrivande huvudmän efterfrågas. Detta ställer frågan, vilken roll som kyrkan ser för sig och för kyrkliga organisationer. Utvecklingen mot ökad privatisering av vård och omsorg ger kyrkan nya utmaningar att gå in i uppdrag med offentlig finansiering.

Det sociala arbetet lämpar sig särskilt för ökad ekumenisk samverkan, vilket kan ge ökade möjligheter till insatser. Ekumeniskt samarbete bör också ses som en förpliktelse för de kristna att gemensamt nå ut i samhället. I möjligaste mån ska katolska kyrkan i sitt sociala arbete samarbeta med andra kyrkor och samfund. I detta samarbete kan katolska kyrkan erbjuda en multikulturell kompetens. Katolska kyrkan i Sverige har en omfattande

mångkulturell kompetens och erfarenhet, något som är en tillgång i det sociala arbetet. De nationella grupperna inom katolska kyrkan är en resurs som ska tas tillvara. Därtill utgör den katolska socialläran och den katolska andliga och intellektuella traditionen ett särskilt bidrag i det ekumeniska samarbetet.

Katolska kyrkan har genom sina kontakter med andra religioner, genom sin multikulturella erfarenhet och sin religionsteologi särskilda förutsättningar för förståelse och samarbete med andra religioner. I dagens svenska samhälle är detta en tillgång i det sociala arbetet som bör utvecklas ytterligare.

Kyrkans värdegrund, en katolskt kristen människosyn, är en styrka och grunden för det sociala engagemanget. Denna människosyn ser alla människor, oavsett funktionshinder eller brister i deras fysiska, mentala eller sociala förmåga, som en tillgång och inte en belastning. Kyrkans hållning innebär en tilltro till människans egen förmåga, och kyrkan vill stärka den enskildes delaktighet i samhällsbygget. Till kyrkans grundsyn hör också synen på familjen som en urcell i samhället.

Kyrkans nätverk, internationellt och i Sverige, är en resurs för det sociala arbetet som ger kunskap om metoder och tillvägagångssätt och möjligheter till erfarenhetsutbyte.

FRIVILLIGT SOCIALT ARBETE – VOLONTÄRARBETE

De många volontärer som är engagerade i frivilligt socialt arbete är en viktig resurs i kyrkans sociala insatser.

Socialt arbete inom kyrkor och ideella organisationer kan bedrivas både med volontärer, som arbetar oavlönat, och genom anställd personal. Den sociala verksamheten kan finansieras med kyrkans egna medel eller genom offentlig finansiering via statliga och kommunala bidrag.

Frivilligarbete innebär oavlönade insatser överhuvudtaget och kan betyda allt från praktiska insatser som städning eller kyrkkaffe till sociala insatser.

För frivilligt socialt arbete med människor i utsatta situationer används begreppet volontärbete. Detta arbete kännetecknas av att det är:

- frivilligt och oavlönat
- organiserat och planerat med klarlagda ansvarsförhållanden
- reglerat i ett avtal eller en överenskommelse som avgränsar volontäruppdraget
- ledsaget av handledning och mentorskap för volontären

Frivilligt socialt arbete som knyts till yrkesmässig social verksamhet innebär positiva möjligheter där volontärbetet och det yrkesmässiga sociala arbetet kan utvecklas och dra nytta av varandra.

För social verksamhet som drivs med anställd personal kan volontärer som arbetar frivilligt men oavlönat vara en stor tillgång. Viktigt är att volontärbetet inte utnyttjas som en besparingsmöjlighet utan att det ses som något som ytterligare höjer kvaliteten på verksamheten.

4. Socialpastoral plan på stiftsnivå

Denna socialpastoral plan är en strategisk plan som pekar ut centrala frågor, vägval och prioriteringar.

Stiftets/Biskopsämbetets uppgift:

1. KYRKANS SAMHÄLLSROLL

- Katolska Biskopsämbetet har ett övergripande ansvar för att den socialpastoral plan genomförs och följs upp för att befästa det sociala arbetet som en del av kyrkans identitet.
- Biskopsämbetets uppgift är att se till att det sociala arbetet har en självklar plats i varje församling och att varje församling har en plan som ger det socialpastoral arbetet del i församlingens identitet.
- Kyrkans roll som aktör i det svenska samhället förutsätter också att sociala verksamheter utvecklas professionellt. Biskopsämbetet stödjer utveckling av sociala institutioner där kyrkan har möjlighet att ta ansvar för och bidra till samhällsutvecklingen.
- Stiftet/Biskopsämbetet ger stöd till enskilda katoliker i deras engagemang i sociala frågor och politiskt arbete.
- Stiftet arbetar aktivt för mänskliga rättigheter och människans värdighet genom kyrkans organisationer, främst Caritas, Justitia et Pax, Respekt och Utskottet för äktenskap och familj.

2. FÖRSAMLINGSORDNINGEN

- Det sociala arbetet ingår som en integrerad del i församlingens verksamhet i enlighet med församlingsordningen.

3. EKONOMISKA RESURSER

- Tillräckliga ekonomiska medel är en förutsättning för att genomföra den socialpastoral plan. Det sociala arbetet ingår som en permanent post i stiftets budget.

4. ANSVARSFÖRDELNINGEN I STIFTET

- *Caritas i samarbete med Bilda kommer att bidra till utbildning av volontärer.*
- Nya initiativ inom det sociala området förankras hos stiftets sociala organ. Ansvar för nya sociala insatser fördelas i första hand på befintliga strukturer.

5. MEDVETANDEGÖRANDE INOM KATOLSKA KYRKAN I SVERIGE

- Katolska Biskopsämbete verkar genom sitt organ Justitia et Pax för att den katolska socialläran synliggörs i stiftet och i samhället.
- Stiftets informationsstrategi omfattar också de sociala frågorna. Stiftet verkar för att det sociala arbetet synliggörs i katolska kyrkan i Sverige.
- Stiftet tillser att de sociala frågorna ges tillräckligt utrymme i prästutbildningen, diakonutbildningen och kateketutbildningen.

6. EKUMENISK OCH INTERRELIGIÖS SAMVERKAN

- Stiftet prioriterar ekumenisk och interreligiös samverkan inom det sociala området.

7. PERSONALFRÅGOR

- Stiftets riktlinjer i personalfrågor, såväl personaladministrativa som personalsociala, är underlag för en fungerande personalpolitik som är förutsättning för att driva yrkesmässig social verksamhet.
- De ständiga diakonerna utgör en resurs för kyrkans sociala arbete som bör utvecklas.
- Stiftet stödjer arbetsformer och organisationsformer som bidrar till engagemang, demokratiskt arbetssätt och delaktighet.

8. INSATSER MOT DISKRIMINERING

- Stiftet verkar för att motverka diskriminering och främlingsfientlighet och för att biträda människor som har blivit diskriminerade eller hotas av diskriminering på grund av etnisk eller religiös tillhörighet, kön eller sexuell läggning.

B. PRIORITERADE VERKSAMHETSOMRÅDEN

- Arbete med flyktingar och integrationsarbete är en prioriterad verksamhet inom den mångkulturella katolska kyrkan i Sverige. Inom detta område finns en kompetens som stiftet vill utveckla ytterligare.
- Arbete med äldre bedrivs i olika former inom många församlingar eller grupper. Här finns kunskaper och erfarenheter som stiftet vill bygga vidare på och utveckla. Invandrare är en målgrupp som särskilt bör beaktas i arbete med äldre.
- Volontärverksamhet för socialt arbete finns i flera församlingar och grupper. Volontärarbetet utgörs ofta av besöksverksamhet. Stiftet vill stödja församlingarna i att utveckla sin volontärverksamhet, främst genom utbildning och metodutveckling.
- Familjefrågor är ett viktigt tema i församlingsarbetet överhuvudtaget men också i det sociala arbetet i stiftet.
- Livets okränkbarhet är ett centralt tema i katolska kyrkans sociallära. För denna fråga finns organisationen Respekt. En första uppgift för Respekt är att utarbeta en strategisk plan för arbetet med denna fråga.
- Motverka diskriminering.
- Funktionshindrade har en självklar plats i kyrkan och är en viktig målgrupp i det sociala arbetet.
- Att sprida kunskap om den katolska socialläran både inom och utanför katolska kyrkan är en viktig del av kyrkans sociala verksamhet.

5. Regional samverkan

- I stiftets stadgar för Pastoralrådet finns direktiv om samverkan inom dekanaten. Samverkan inom det sociala området ska bygga på församlingarnas behov, ta tillvara lokala initiativ och stärka församlingarnas arbete. Syftet med ökat regionalt samarbete är att möjliggöra insatser som en enskild församling har svårt att klara på egen hand. En sådan samverkan bör utvecklas inom dekanaten men också mellan enskilda församlingar.
- Dekanerna ansvarar för att sociala frågor aktualiseras på dekanatsnivå.
- De sociala frågorna hör till de frågor som ska behandlas på dekanatsmötena, såväl vid möten för präster, diakoner, systrar och pastoralrådsledamöter som vid övriga möten inom dekanatet.
- Social utbildning organiseras på dekanatsnivå när så är mest lämpligt.

6. Förslag till socialpastoral plan för församlingar

Kyrkoherden ansvarar för att församlingsrådet och/eller kyrkorådet utarbetar en *socialpastoral plan för församlingen*.

En sådan socialpastoral plan består av både en strategisk plan med församlingens inriktning och prioriteringar och en konkret årlig verksamhetsplan. Ett lämpligt arbetsätt kan vara att församlingsrådet eller kyrkorådet tillsätter ett särskilt utskott eller en arbetsgrupp för sociala frågor som arbetar med den socialpastoral plan.

RUBRIKER I FÖRSAMLINGENS SOCIALPASTORALA PLAN:

1. Kartläggning och behovsinventering
2. Övergripande och långsiktigt mål för församlingens sociala verksamhet
3. Aktiviteter med ansvarsfördelning och tidsplan.
4. Utbildning och metodutveckling
5. Stöd till volontärer
6. Budget
7. Utvärdering och uppföljning

Opinionsarbete och mobiliseringsarbete inom församlingen är aktiviteter som kan tas upp under egna rubriker i planen.

Utförligare anvisningar för hur församlingen kan arbeta med sin socialpastoral plan finns som bilaga.

Slutord

Innan vi går ut och fattar beslut, organiserar verksamheter och ”gör saker” måste vi stanna upp och låta Gud se på oss. Det vi så innerligt vill och som i sig kan vara mycket gott kan bli så fel, om vi tror att utvecklingen bygger på vår egen styrka och förmåga. Vi bygger gemenskapen tillsammans och låter medvetet Jesus Kristus vara i vår mitt och genomsyra vårt arbete. Ett äkta ömsesidigt beroende av varandra föder glädje, och då, först då, blir vårt arbete till evangelisation.

”Mellan evangelisationen och människans utveckling och befrielse finns starka samband: ett samband med antropologin, ty den människa som skall evangeliseras är inte en abstrakt varelse utan underkastad sociala och ekonomiska betingelser; ett samband med teologin, ty man kan inte skilja skapelseplanen från frälsningsplanen, som just angår mycket konkreta situationer där orättvisa måste bekämpas och rättvisa återställas; ett samband med något så utomordentligt evangeliskt som kärleken, ty hur kan man förkunna det nya budet utan att i rättvisa och fred främja människans sanna växt? Vi har själva velat påpeka detta och framhålla att man omöjligen kan godta ”att evangelisationen kan eller bör skjuta åt sidan de ytterst allvarliga och idag så ofta diskuterade frågorna om rättvisa, befrielse, utveckling och fred i världen. Om detta sker, så förbigår man evangeliets lära om kärleken till vår lidande och behövande nästa.”

(ur Evangeliets förkunnelse i dagens värld/ Evangelii Nuntiandi, påven Paulus VI:s apostoliska förmaning, 1975)

BILAGOR:

I. Vårt ansvar i världen

– om att leva som katolik

Det är framför allt i våra familjer och i vårt vardagliga arbete som vi lever vår tro. Det är där vi tillbringar största delen av vår tid. I och genom mina relationer vittnar jag om min tro. Vad är ett kristet förhållningssätt till tillvaron? Hur ska jag som kristen vara aktiv i samhällsbygget? Hur får jag tro och politik att gå ihop? Den katolska socialläran vill ge en grund för hur jag kan bedöma och handla efter kristna värderingar i min vardag.

En helig vardag

Gud blev människa och gick rakt in i vår vardag. Han fiskade, han festade, han bad, han botade sjuka, han diskuterade, han förkunnade, han klädde de nakna, kort sagt, Jesus Kristus har helgat vår vardag av arbete, bön, fritid och fest. Vi kan i vår tur visa på Kristi ansikte, Guds ansikte, i de mest enkla vardagssysslor. Vi deltar i Kyrkans mission i nästan allt vi företar oss, förutsatt att vi ser Jesu Kristi ansikte inpräglad i vår nästa.

Kristen tro har sitt centrum i förkroppsligandet, i det som är verkligt och påtagligt. Guds Ord antog kött, blev en kropp av kött och blod, en människa med tankar, drömmar, oro, glädje och ångest. Guds människoblivna Ord i Jesus Kristus led också döden och uppstod med en förhärligad kropp. Vi kunde se den Uppståndne äta och vi kunde ta på honom.

Inget kroppsligt och materiellt är därför främmande för den som vill leva som kristen. Det är framför allt i det skapande arbetet som vi ”mimar” Gud själv. Vi ska arbeta under sex dagar och vila på den sjunde, som Gud gör. Men det innebär inte att bönen och mässan är hänvisade till söndagen. Vår relation till varandra och Gud ska genomsyra allt vi gör och är.

En universell familj

Gud har uppenbarat sig som gemenskap och relation i Fadern, Sonen och Anden. Denna gudomliga trefald eller treenighet är grunden för vår mänskliga gemenskap där vi alla har lika värde men ändå har olika roller och uppgifter. Vi speglar den treenige Guden och i denna spegling blir var och en av oss mer människa.

Att växa och mogna som människa är att bli medveten om och bli en aktiv del av ett oändligt nätverk av relationer. Genom dessa relationer blir vi den person vi är och påverkar andra att bli

de personer de är. Den yttersta auktoriteten i vår tillvaro är Gud själv, Han som får oss att växa. Att ha auktoritet betyder att få andra att växa, mogna, bli större som människor. Genom de särskilda gåvor var och en av oss fått kan vi få hela gemenskapen att växa, vi har auktoritet i det vi är verkligt bra på. En annan människas förmåga får min oförmåga i samma sak att blir mindre. Att låta våra relationer präglas av denna ömsesidighet kan tyckas vara ett ideal, men det är också vår strävan som kristna att vilja leva som treenigheten.

I missionsbefallningen ska vi gå ut och göra alla människor till Jesu Kristi lärjungar: *"Gå därför ut och gör alla folk till lärjungar: döp dem i Faderns och Sonens och den heliga Andens namn och lär dem att hålla alla de bud jag har gett er"* (Matt. 28:19-20a). Att bli lärjunge innebär att vi träder in i en familj som går utöver tid och rum. Det är mångfaldens och evighetens familj som vi teologiskt kallar den eskatologiska familjen. Här saknar de biologiska banden betydelse och istället är det vår strävan att göra Guds vilja som blir avgörande för om vi tillhör familjen eller inte. *"Den som gör Guds vilja är min bror och syster och mor"* (Mark. 3:35). Ras, social klass, kön ger ingen särställning i Guds familj. Paulus skriver i sitt brev till Galaterna: *"Nu är ingen längre jude eller grek, slav eller fri, man eller kvinna. Alla är ni ett i Kristus Jesus"* (Gal. 3:28).

Som kristna tror vi att Gud har skapat alla människor till sin avbild. Det innebär att hela människosläktet utgör ett syskonskap. Alla människor har en förnuftig själ, de har samma natur och samma ursprung, säger Kyrkan i Andra Vatikankonciliet pastoralkonstitution, "Kyrkan i världen av idag", § 29. Vi är kallade att se Kristus i alla våra minsta bröder och systrar och att handla därefter, oavsett vilken tro eller kultur de tillhör. Det är de hemlösa, de fängslade, de hungriga vi ska ta oss an, för att växa i vårt andliga liv. Och bland dessa minsta finns även skattefifflaren Sackaios och den självrättfärdige farisén som behöver vår barmhärtighet, vår förbön och ömsinta blick.

Människans okränkbara värde

Vårt liv i denna universella familj är inte begränsat av födelseögonblick och dödsstund. När den mänskliga kroppen helgas genom Guds människoblivande sker också något i tiden som var bestämt av evighet. Sonen var hos Fadern av evighet och vi själva finns också i Guds tanke av evighet. Gud har velat och vill var och en av oss, och därför har vi en livsdimension som går långt utöver födelseögonblick och den kroppsliga döden. Detta liv ges oss som en gåva, inte ens våra föräldrar kan framtvunga eller bemästra denna gåva naturligt sett, och detta liv kan upphöra i sin jordiska form när vi minst anar det. Vi bestämmer inte över livet. Vi kan bara vörda och respektera det. Det finns som en naturlig och djupt rotad sanning i varje människa att vi inte kan utsläcka någons liv, inte ens "vårt eget". I alla mänskliga kulturer finns respekten och vördnaden för livet uttryckt på något sätt. Vi säger att människans liv är okränkbart och därför är hennes värde, varje människas värde, oändligt, något som inte kan mätas.

Liksom Kristus är centrum för vår tro så är människan Kyrkans första väg som påve Johannes Paulus II uttrycker det i sin encyklika Världens återlösare (1979).

I allt vad vi gör måste vi ha människan, både som gemenskap och som individ för våra ögon.

Människan är inte en isolerad varelse. Hon står i relation inte bara till sin familj och till sina närmaste vänner här i tiden, hon har påverkats av tidigare generationer och hon kommer att lämna vidare ett arv till generationer som hon själv inte får träffa. Som personer är vi delaktiga

i oändliga nätverk både i tid och rum. Människan är en gemenskapsvarelse och beroende av många olika slags relationer för att kunna utvecklas. I § 25 i Kyrkan i världen av idag läser vi:

”Människans karaktär av gemenskapsvarelse visar att hennes utveckling som person och själva samhällets tillväxt är beroende av varandra. Upphovet till, bäraren av och målet för alla samhällets institutioner måste vara människan som person, hon som i enlighet med sin natur inte kan vara utan det samhälleliga livet. Samhällslivet är alltså inte något som läggs på människan utifrån. Det är genom umgänget med andra, genom ömsesidiga förpliktelser och genom dialogen med sina medsyskon som hon kan utveckla alla sina anlag och förverkliga sin kallelse.”

Delaktighet

Den första platsen där människan lär sig att ta emot tjänster och att ge av sin egen förmåga är i familjen. Familjen möjliggörs av dess medlemmars omsorg om varandra och deras konkreta arbete. Här lär vi oss både arbetets nödvändighet och dess skapande glädje.

Var och en av oss har fått särskilda förmågor som vi är kallade att utveckla och att använda för det gemensamma bästa, för samhällsbygget i stort. Andra människor är beroende av just min förmåga liksom jag är beroende av andras för att överleva. Oftast blir vi en del i en större arbetsgemenskap för att kunna bruka jorden, utvinna och förädla naturresurser eller producera olika varor. Ett bygglag är en typisk sådan arbetsgemenskap. Det färdiga resultatet av arbetet är något vida större än det som motsvarar min egen arbetsinsats. Kanske går det också utöver min egen livstid. Mitt arbete är alltid till tjänst för andra.

Att vara delaktig i samhällsbygget är inte en rättighet utan ett ansvar. Vi är beroende av varandras kunskaper och arbetsinsatser. Vi är också förpliktade att organisera denna samhällsgemenskap, att ”göra politik”. Ingen kan dra sig undan de politiska frågorna eftersom de handlar om ansvaret för vår nästa. I den apostoliska uppmaningen, Christifideles laici, (1988), skriver Johannes Paulus II att de troende inte får undandra sig det politiska ansvaret som i sina många olika former – ekonomiska, sociala, lagstiftande, administrativa och kulturella – har som mål att förbättra det allmänna bästa (§ 42).

”Alla och envar har rätten och plikten att delta i det politiska livet; denna delaktighet kan anta många olika och komplementära former, på olika nivåer, olika uppgifter och med olika ansvar. Varken anklagelser om karriärism, maktfullkomlighet, egoism eller korruption, som ofta riktas mot regerings- och riksdagsledamöter, de ledande grupperna och de politiska partierna, liksom en vanligt spridd åsikt att politik är farligt för moralen, inget sådant rättfärdigar de kristnas skepsis och frånvaro från politiken” (§ 42).

Handlingsprinciper

Som hjälp för att bedöma och agera i olika samhällsfrågor har den katolska social-filosofin utarbetat två handlingsprinciper: subsidiaritetsprincipen och solidaritetsprincipen. Dessa två principer måste hela tiden vara i ett jämviktsförhållande till varandra. Om man väljer att betona den ena principen i en viss sakfråga måste man se hur effekterna av ett sådant beslut slår i verkligheten och hur dessa effekter kan balanseras genom att man tillämpar den andra principen.

Ytterligare en sak att hålla i minnet är att vi inte kan fatta ett beslut enligt de två principerna utan att analysera sakfrågan utifrån de etiska basprinciperna som redan slagits fast: att livet är en gåva, människans okränkbara värde och rätt till liv, människans gemenskapskaraktär och hennes ansvar att vara delaktig i samhällsbygget.

Med hjälp av Troskongregationens instruktion Frihet och Befrielse (1986) definierar vi subsidiaritet och solidaritet på följande sätt:

”Nära förbundna med det fundament som människans värdighet utgör är solidaritetsprincipen och subsidiaritetsprincipen. I kraft av den förre måste människan tillsammans med sina medmänniskor bidra till samhällets väl på alla plan. Därav följer att kyrkans sociallära står i motsats till alla former av social och politisk individualism. I kraft av den andra principen får varken staten eller någon samhällsfunktion ersätta individernas och mellanliggande grupper initiativ och ansvar på de områden där dessa kan verka, ej heller spolia det utrymme som är nödvändigt för deras frihet. Därav följer att kyrkans sociallära står i motsats mot alla former av kollektivism” (§ 73).

I FN:s allmänna deklaration om Mänskliga Rättigheter från 1948 står det att alla har rätt till undervisning och att den skall vara kostnadsfri. Den elementära undervisningen skall också vara obligatorisk (§ 26:1). Vi kan säga att detta är något vi slår fast utifrån solidaritetsprincipen och det är givet att det måste vara en övergripande myndighet som ser till att detta fullföljs på grund av de stora ekonomiska åtagandena som krävs för att förverkliga detta.

Men deklarationen fastslår också att

”Rätten att välja den undervisning som skall ges åt barnen, tillkommer i främsta rummet deras föräldrar” (§26:3).

Här slås subsidiaritetsprincipen fast. Att en övergripande myndighet måste ställa ekonomiska resurser till förfogande för att garantera undervisning till alla behöver inte betyda att man också ger direktiv om pedagogik och hur undervisningen ska organiseras. Här kan många mellanliggande organ komma in och erbjuda olika typer av utbildning, kanske färgad av olika religioner eller med särskilda pedagogiska metoder. För att respektera subsidiariteten måste då staten ge ekonomiskt utrymme för dessa mellanliggande organ att kunna bygga upp sin verksamhet för att föräldrarna verkligen ska kunna göra ett så fritt val som möjligt av undervisning. Därmed har beslut om utbildning fattats på olika nivåer och både solidaritets- och subsidiaritetsprincipen respekterats.

Idag kan vi inte nöja oss med att använda dessa båda principer inom ett begränsat geografiskt område som ett land eller ens en kontinent. Vi är sammanbundna med varandra över hela jorden och vi har ansvar för våra medmänniskor som lider av ekonomiska orättvisor och lever i misär. Här kan subsidiaritet och solidaritet få långtgående konsekvenser i den rika delen av världen. I encyklikan Kyrkans omsorg om utveckling och fred (1987) skriver påve Johannes Paulus II:

”På vägen mot den efterlängtrade omvändelsen och övervinnandet av de moraliska hindren för utvecklingen kan man uppfatta det växande medvetandet om människornas och nationernas ömsesidiga beroende som ett positivt och moraliskt värde. Män och kvinnor i olika delar av världen blir personligt berörda av orättvisor och brott mot de mänskliga rättigheterna i länder de kanske aldrig besökt. Det är ytterligare ett tecken på en verklighet som berört samvetet och därmed fått en moralisk dimension. Faktum är att man uppfattar det ömsesidiga beroendet som ett system av ekonomiska, kulturella, politiska och religiösa faktorer som bestämmer

relationerna i dagens värld, och accepterar detta ömsesidiga beroende som en moralisk kategori. Om man nu accepterar det ömsesidiga beroendet i så motto motsvaras det av ett enda moraliskt och socialt förhållningssätt, en 'dygd', nämligen solidariteten. Solidaritet är inte en vag känsla av medlidande eller en ytlig sinnesrörelse som väckts på grund av att så många människor, nära eller fjärran, lider. Tvärtom innebär solidaritet en fast beslutsamhet att ständigt arbeta för 'det gemensamma bästa', dvs för vars och ens väl, eftersom vi har ansvar för alla. En sådan beslutsamhet går hand i hand med den fasta övertygelsen att just profithungern och törsten efter makt, som redan nämnts, hindrar en sann och övergripande utveckling. Sådana förhållningssätt och 'syndens strukturer' övervinner man bara med en rakt motsatt attityd (och inte utan hjälp av den gudomliga nåden). Man måste arbeta för nästans väl och i evangeliets anda 'förlora' sig själv för de andra i stället för att utnyttja dem, och 'tjäna' dem i stället för att förtrycka dem för att själv få fördelar (jfr Matt 10:40-42, 20-25; Mark 10:42-45; Luk 22:25-27) (§ 38).

Commune Bonum – Det gemensamma bästa

Målet för våra timliga, politiska insatser kallas enligt ett mycket gammalt begrepp för det gemensamma bästa. Om vi tar hänsyn till de etiska basprinciperna och handlingsprinciperna borde vi hamna i ett samhälle som är präglad av det gemensamma bästa. Det som utmärker ett sådant samhälle skulle vara:

- respekt för varje människas rätt till liv och för människan som person, det vill säga, att hon utvecklas och förverkligar sin kallelse genom sina relationer till andra
- social välfärd där alla och envar garanteras tillgång till föda, kläder, bostad, utbildning, arbete, hälsa, kultur och information
- säkerhet / fred

Alla, absolut alla, skall inkluderas i det gemensamma bästa. Om någon enda utesluts måste vi hitta vägar för att rätta till en sådan brist. I uttalandet The Common Good av de katolska biskoparna i England och Wales från 1996 skriver de:

"De offentliga myndigheterna har det gemensamma bästa som sitt främsta ansvar. Det gemensamma bästa står i motsats till det som är gott för de styrande eller för en styrande klass. Det gemensamma bästa förutsätter att varje individ är förpliktad att arbeta på gemenskapens välfärd liksom också att varje individ kan dra nytta av välfärden. 'Gemensam' innebär 'som omfattar allt': det gemensamma bästa kan inte utesluta eller undanta någon del av befolkningen. Om någon enda del av befolkningen är utesluten från att delta i samhällslivet, även i det lilla, blir det en motsägelse till begreppet det gemensamma bästa och fordrar korrigerings" (§ 70).

Katolsk socialfilosofi är inte emot privat ägande eller en fri marknad. Meningsfullt och verkligt skapande arbete kan bara ske om den enskilda människan har möjlighet att ta egna initiativ. Men gemenskapen som sådan måste reglera friheten så att den inte inkräktar på andras frihet och rätt till ett skäligt välstånd. Marknadskrafterna kan heller inte alltid bibringa det som det gemensamma bästa kräver. I det här perspektivet är det ännu viktigare att de verkligt fattiga också kan göra sin röst hörd i samhällsbygget. I The Common Good skriver biskoparna vidare:

"De verkligt fattiga i det relativt rika Väst är de som saknar tillräckliga möjligheter att ta en aktiv del i samhällslivet. Det betyder att de inte kan vara med och forma en politik som skulle

kunna skydda dem från marknadskrafternas skadliga följder. Fattigdomen utesluter dem från gemenskapen, och de förvägras de rättigheter som tillkommer medborgarna. Deras val är begränsade; de har lite personlig frihet” (§ 74).

Vi måste ställa frågan vilka grupper i vårt samhälle som inte kan göra sin röst hörd för att de saknar möjligheter i form av språk, utbildning, ekonomiska resurser och relationer. Det är till dessa Kyrkan måste låna sin röst. Vi måste ställa frågan om de hemlösa och andra marginaliserade grupper kan utnyttja sin rösträtt och om de över huvud taget känner sig motiverade att rösta.

På det globala planet måste vi också få med de allra fattigaste länderna på ett aktivt sätt i världshandeln och i samhällsbygget i stort. Inför Världshandelsorganisationens ministerkonferens i Seattle 1999 skrev det påvliga rådet för *Justitia et Pax* häftet Trade, Development and the Fight against Poverty. Här formulerar man konkreta förslag på hur de minst utvecklade länderna ska kunna få del av den internationella handeln på ett för dem gynnsamt sätt. Är vi i det sammanhanget beredda att ta bort handelsskyddet för vårt eget jordbruk och textilindustri? Om vi är det kommer vi att ta ett stort steg mot det gemensamma bästa på ett globalt plan. I encyklikan Människans välfärd, (1991) skriver påve Johannes Paulus II:

”Men framför allt är det nödvändigt att man upphör att betrakta jordens fattiga – människor och folk – som en börda, som oönskade människor som gör anspråk på att konsumera vad andra har producerat. De fattiga ber om rättigheten att dela de materiella tillgångarna och att göra ett gott bruk av sin arbetsförmåga, så att en värld kan skapas som medför större rättvisa och välbefinnande för alla. De fattigas utveckling innebär en stor möjlighet till moralisk, kulturell och ekonomisk tillväxt för hela mänskligheten” (§ 28).

Det är först när vi kan garantera en välfärd på global nivå som vi kan få verklig fred. Fred är inte avsaknad av krig. Fred är något aktivt, fred är när vi fattar beslut som gör att vi kommer att handla solidariskt gentemot varandra över hela världen. I encyklikan Kyrkans omsorg om utveckling och fred läser vi:

”Min vördade föregångare påven Pius XII:s valspråk under hans pontifikat löd: Opus iustitiae pax – Freden, rättvisans frukt. Idag kan man lika exakt och med samma bibliska inspiration säga: Opus solidaritatis pax – Freden, solidaritetens frukt (jfr Jes 32:17 och Jak 3:18). Den fred som alla längtar efter kommer säkert att uppnås när man förverkligat en social och internationell rättvisa, men främjas också när man intar en sådan inre hållning att människor kan leva tillsammans och i enighet, och tillsammans kan ge och ta. På så vis kan man skapa ett nytt samhälle och en bättre värld” (§ 39).

Att bli mer människa

Utveckling har ofta varit en fråga om mätbara ekonomiska resultat, om en ökad och förbättrad produktion. Det är viktigt för människans arbete måste skapa något för att hon själv och hennes närmaste ska kunna överleva. Det finns en utvecklingsoptimism i den katolska socialfilosofin så till vida att man ser Skapelsen som en oändlig naturresurs och människans kapacitet att utnyttja och förädla den som närmast utan gräns. På senare år har vi blivit medvetna om att vi inte kan gå hur hårt fram som helst utan att naturen slår tillbaka. Och vi måste sätta tydliga gränser för människans uppfinningsiver för att vi inte ska skada livet självt.

Även i rent sekulära sammanhang har man börjat se på utveckling ur ett nytt perspektiv. När man mäter mänsklig utveckling inom Förenta nationerna idag finns ett index som kallas ”Index för mänsklig utveckling” (HDI – Human Development Index). Här mäter man hur länder lyckas ifråga om livslängd och för hur många av dessa år man är frisk, utbildning / läskunnighet och levnadsstandard. Detta säger mer om hur människors delaktighet i samhällsbygget ser ut än om man bara ser till ett lands samlade bruttonationalprodukt.

Påven Johannes Paulus II säger i encyklikan Människans välfärd (1991) att människan själv är den avgörande produktionsfaktorn idag, mot att det tidigare var jorden och senare kapitalet (§ 32). Det är människans kunskap och hennes förmåga att skapa och arbeta i stora nätverk som blir avgörande för hennes utveckling. Här måste Kyrkan peka på att människan har ett kall som ligger utanför henne själv och vi påminner oss påve Paulus VI:s ord i encyklikan Om folkens utveckling (1967):

”Det rör sig alltså om att främja en mer fullödig humanism. Detta innebär en mångsidig utveckling av hela människan hos alla människor. En stängd humanism, utan förståelse för andliga värden eller för Gud, som är deras källa, skulle kunna ha en skenbar framgång. Visst kan människan organisera jorden utan Gud, men ’utan Gud blir det till slut något mot människan. En exklusiv humanism är en omänsklig humanism’. Sann humanism innebär alltså öppenhet mot det absoluta, insikt om en kallelse, som ger en sann bild av det andliga livet. Människan är verkligen inte norm för allt; tvärtom, först när hon går utöver sig själv förverkligar hon sig själv, med Pascals ord: ’L’homme passe infiniment l’homme – människan är oändligt större än människan’” (§ 42).

För att utvecklas som människor, för att ”vara mer” i stället för att ”ha mer” måste vi få våra prioriteringar rätt. Den mänskliga personen måste alltid gå före de materiella tingen, etiken måste vägleda teknologin och inte tvärtom, arbetet och det ekonomiska livet ska tjäna den mänskliga gemenskapen och inte ha profit som målsättning, kort sagt, vi måste främja en livets kultur.

Att leva i evighetens perspektiv

Katolsk social-filosofi slutar inte där det timliga samhället tar slut. Människan är *capax Dei*, hon har förmåga att relatera till Gud. Hennes kallelse går utöver det vi kan mäta och beskriva. Kyrkan vill genomsyra allt samhällsbyggande med det glada budskapet, Evangeliet. Hon vill redan här ge tillvaron en dimension av evighet, visa på människans sanna bestämmelse som blir uppenbarad i det kommande livet. Vi kallar det evangelisation och det är inte skilt från arbetet för fred och rättvisa. I Paulus VI:s apostoliska förmaning Om Evangeliets förkunnelse i dagens värld (1975) läser vi:

”Mellan evangelisationen och människans utveckling och befrielse finns starka samband: ett samband med antropologin, ty den människa som skall evangeliseras är inte en abstrakt varelse utan underkastad sociala och ekonomiska betingelser; ett samband med teologin, ty man kan inte skilja skapelseplanen från frälsningsplanen, som just angår mycket konkreta situationer där orättvisa måste bekämpas och rättvisa återställas; ett samband med något så utomordentligt evangeliskt som kärleken, ty hur kan man förkunna det nya budet utan att i rättvisa och fred främja människans sanna växt? Vi har själva velat påpeka detta och framhålla att man omöjligen kan godta ’att evangelisationen kan eller bör skjuta åt sidan de ytterst

allvarliga och idag så ofta diskuterade frågorna om rättvisa, befrielse, utveckling och fred i världen. Om detta sker, så förbigår man evangeliets lära om kärleken till vår lidande och behövande nästa” (§ 31).

Sr Madeleine Fredell OP
Generalsekreterare Justitia et Pax 1987–2020

(Copyright Sr Madeleine Fredell OP)

II. Anvisningar för arbete med socialpastoral plan i församlingen

En socialpastoral plan ska utgå från en *behovsinventering och kartläggning*:

- Vilka är behoven?
- Vad gör andra?
- Vad kan *vi* göra?
- Finns finansiering?

Formulera därefter utifrån kartläggningen *målen* för församlingens sociala engagemang. Vilka särskilda prioriteringar vill församlingen göra. Undersök sedan vilka personella och ekonomiska resurser som finns eller som kan tas fram. Undersök möjligheten att samverka, särskilt ekumeniskt.

Arbetet med den socialpastoral planen sker på uppdrag av församlingsrådet/kyrkorådet som, tillsammans med kyrkoherden, har det övergripande ansvaret för hela församlingens verksamhet. Den socialpastoral planen kan (eller bör) tas fram av en *arbetsgrupp* som tillsätts, det kan vara Caritasgruppen.

Arbetet med den socialpastoral planen ska *förankras* i församlingen. Volontärer och frivilliga rekryteras. Behov av eventuellt anställd personal inom församlingen/dekanatet utreds.

Den socialpastoral planen ska ta fram de *strategiska frågorna* med mål på lång sikt, men också leda till en *konkret verksamhetsplan* för vad som ska genomföras under den närmaste verksamhetsperioden.

Rubrikerna nedan är förslag till rubriker för församlingens socialpastoral plan.

1. Kartläggning och behovsinventering

- Inventera behoven både inåt (inom församlingen inklusive de nationella grupperna) och utåt (församlingens möjligheter och roll i närsamhället).
- Inventera vilka resurser, personer med särskild kompetens, som finns inom församlingen.
- Kontakta och besök kyrkor, samfund, organisationer och sociala instanser inom kommunen för att få en bild av vad som görs. Församlingen kan besöka eller bjuda in representanter för kommun eller landsting för att diskutera former för större sociala projekt.
- Studera vad andra församlingar och organisationer gör på *andra* orter.
- Undersök möjligheter att samarbeta med andra trossamfund eller organisationer.
- Var lyhörd för personliga initiativ från enskilda eller flera församlingsmedlemmar.

2. Övergripande och långsiktigt mål för församlingens sociala verksamhet

- Koordinera församlingens mål med stiftets övergripande mål och den socialpastoral planen på stiftsnivå.

- Bestäm målet *konkret, realistiskt och mätbart*. Bestäm hur man kan ”mäta” att målet har uppnåtts.
- Ställ frågan: Vilket *mervärde* tillför vi?
- Anslut om möjligt till andra kyrkors verksamhet.
- Skilj (när det är aktuellt) mellan olika nivåer för församlingens sociala insatser: Individnivå, gruppnivå, grannskapsnivå, samhällsnivå.
- Skilj också mellan sociala insatser och de rena församlingsaktiviteterna. I allt församlingsarbete finns en social dimension, men församlingens sociala arbete riktar sig utåt till alla och ska kunna skiljas ut från övrig församlingsverksamhet.
- Bedöm vad möjligheter till extern finansiering kan betyda med exempelvis kommunala eller statliga bidrag eller EU-bidrag.

Prioriterade verksamhetsområden:

- *Besöksverksamhet*: för äldre och andra behövande, på fängelser eller sjukhus.
- *Arbete med flyktingar och asylsökande*: välkomnande och stöd till flyktingar.
- *Integrationsarbete*: hjälp att skapa sociala kontakter, exempelvis genom mentorer eller faddrar som hjälper människor in i yrkes- eller samhällsliv.
- *Familjefrågor*: äktenskapsskola, samlevnadsfrågor för ungdomar, familjerådgivning med stöd av Katolska utskottet för äktenskap och familj. Familjeombud i församlingen.
- *Livets okränkbarhet*: värn om ofödda barn, äldreomsorg, vård i livets slutskede. Skapa ”Respektgrupp”.
- *Funktionshindrade*: handikappanpassning, integration i församlingen.
- *Arbete för att motverka diskriminering och främlingsfientlighet*.
- *Opinionsarbete och påverkansarbete*: församlingen visar sitt samhällsengagemang utåt, till exempel genom att uppmuntra enskilda medlemmar till politiskt engagemang, kontakter med politiker och sociala organ (uppvaktningar för att stödja svaga grupper eller individers sak), påverkan genom media i form av intervjuer, insändare etc.

3. Aktiviteter med ansvarsfördelning och tidsplan

- Bestäm aktiviteter. Det övergripande målet kan bara nås genom konkreta aktiviteter.
- Gör en plan för hur varje aktivitet ska genomföras. Gör en tidsplan och en budget.
- Bestäm vem som är ansvarig för att de olika aktiviteterna genomförs.

4. Utbildning och metodutveckling

- Utbildning för socialt arbete ska vara en del i församlingens planering och budget.
- Planera utbildningen med det uttalade syftet att vidareutveckla det sociala arbetet.
- Planera utbildning för olika målgrupper, både för volontärer, präster och systrar, församlingsrådet/kyrkorådet.
- Utbildningen kan göras på stiftsnivå, dekanatsnivå eller på församlingsnivå.

5. Stöd till volontärer

- Volontären ska ha en konkret uppgift. Det ska vara tydligt vad som förväntas av volontären och uppgiften ska vara begränsad, också tidsmässigt.
- Volontären ska få utbildning för sin uppgift. Introduktionen är särskilt viktig, men även möjlighet till fortbildning ska ges. Möjligheter till handledning och mentorskap ska finnas.

- Till grund för volontärsuppdraget ska det finnas ett kontrakt eller skriftlig överenskommelse mellan volontären och församlingen/frivilligorganisationen som beskriver uppdraget och villkoren.
- Försäkringsfrågor ska utredas.
- Församlingen ska söka erbjuda möjlighet till ett socialt engagemang utifrån vars och ens egenskaper och resurser. För församlingen är det en viktig uppgift att knyta ihop de faktiska behoven med människors vilja att hjälpa.

6. Budget

- Församlingens budget ska rymma en permanent post för social verksamhet.
- En separat budget tas fram för varje enskild aktivitet.
- De enskilda aktiviteterna i den socialpastorala planen ska återspeglas i församlingens budget.
- Undersök externa finansieringsmöjligheter för social verksamhet såsom medel från kommun eller landsting.

II. Anvisningar för arbete med socialpastoral plan i församlingen

EN SOCIALPASTORAL PLAN SKA UTGÅ FRÅN EN BEHOVSINVENTERING OCH KARTLÄGGNING:

- VILKA ÄR BEHOVEN?
- VAD GÖR ANDRA?
- VAD KAN VI GÖRA?
- FINNS FINANSIERING?

Formulera därefter utifrån kartläggningen *målen* för församlingens sociala engagemang. Vilka särskilda prioriteringar vill församlingen göra. Undersök sedan vilka personella och ekonomiska resurser som finns eller som kan tas fram. Undersök möjligheten att samverka, särskilt ekumeniskt.

Arbetet med den socialpastoral planen sker på uppdrag av församlingsrådet/kyrkorådet som, tillsammans med kyrkoherden, har det övergripande ansvaret för hela församlingens verksamhet. Den socialpastoral planen kan (eller bör) tas fram av en *arbetsgrupp* som tillsätts, det kan vara en Caritas grupp.

Arbetet med den socialpastoral planen ska *förankras* i församlingen. Volontärer och frivilliga rekryteras. Behov av eventuellt anställd personal inom församlingen/dekanatet utreds.

Den socialpastoral planen ska ta fram de *strategiska frågorna* med mål på lång sikt, men också leda till en *konkret verksamhetsplan* för vad som ska genomföras under den närmaste verksamhetsperioden.

Rubrikerna nedan är förslag till rubriker för församlingens socialpastoral plan.

1. KARTLÄGGNING OCH BEHOVSINVENTERING

- Inventera behoven både inåt (inom församlingen inklusive de nationella grupperna) och utåt (församlingens möjligheter och roll i närsamhället).
- Inventera vilka resurser, personer med särskild kompetens, som finns inom församlingen.
- Kontakta och besök kyrkor, samfund, organisationer och sociala instanser inom kommunen för att få en bild av vad som görs. Församlingen kan besöka eller bjuda in representanter för kommun eller landsting för att diskutera former för större sociala projekt.
- Studera vad andra församlingar och organisationer gör på *andra* orter.
- Undersök möjligheter att samarbeta med andra trossamfund eller organisationer.
- Var lyhörd för personliga initiativ från enskilda eller flera församlingsmedlemmar.

2. ÖVERGRIPANDE OCH LÅNGSIKTIGT MÅL FÖR FÖRSAMLINGENS SOCIALA VERKSAMHET

- Koordinera församlingens mål med stiftets övergripande mål och den socialpastorala planen på stiftsnivå.
- Bestäm målet *konkret, realistiskt och mätbart*. Bestäm hur man kan ”mäta” att målet har uppnåtts.
- Ställ frågan: Vilket *mervärde* tillför vi?
- Anslut om möjligt till andra kyrkors verksamhet.
- Skilj (när det är aktuellt) mellan olika nivåer för församlingens sociala insatser: Individnivå, gruppnivå, grannskapsnivå, samhällsnivå.
- Skilj också mellan sociala insatser och de rena församlingsaktiviteterna. I allt församlingsarbete finns en social dimension, men församlingens sociala arbete riktar sig utåt till alla och ska kunna skiljas ut från övrig församlingsverksamhet.
- Bedöm vad möjligheter till extern finansiering kan betyda med exempelvis kommunala eller statliga bidrag.

PRIORITERADE VERKSAMHETSOMRÅDEN:

- *Besöksverksamhet*: för äldre och andra behövande, på fängelser eller sjukhus.
- *Arbete med flyktingar och asylsökande*: välkomnande och stöd till flyktingar.
- *Integrationsarbete*: hjälp att skapa sociala kontakter, exempelvis genom mentorer eller faddrar som hjälper människor in i yrkes- eller samhällsliv.
- *Familjefrågor*: äktenskapsskola, samlevnadsfrågor för ungdomar, familjerådgivning med stöd av Katolska utskottet för äktenskap och familj. Familjeombud i församlingen.
- *Livets okränkbarhet*: värn om ofödda barn, äldreomsorg, vård i livets slutskede. Skapa ”Respektgrupp”.
- *Funktionshinder*: handikappanpassning, integration i församlingen.
- *Arbete för att motverka diskriminering och främlingsfientlighet*.
- *Opinionsarbete och påverkansarbete*: församlingen visar sitt samhällsengagemang utåt, till exempel genom att uppmuntra enskilda medlemmar till politiskt engagemang, kontakter med politiker och sociala organ (uppvaktningar för att stödja svaga gruppers eller individers sak), påverkan genom media i form av intervjuer, insändare etc.

3. AKTIVITETER MED ANSVARSFÖRDELNING OCH TIDSPLAN

- Bestäm aktiviteter. Det övergripande målet kan bara nås genom konkreta aktiviteter.
- Gör en plan för hur varje aktivitet ska genomföras. Gör en tidsplan och en budget.
- Bestäm vem som är ansvarig för att de olika aktiviteterna genomförs.

4. UTBILDNING OCH METODUTVECKLING

- Utbildning för socialt arbete ska vara en del i församlingens planering och budget.
- Planera utbildningen med det uttalade syftet att vidareutveckla det sociala arbetet.
- Planera utbildning för olika målgrupper, både för volontärer, präster och systrar, församlingsrådet/kyrkorådet.
- Utbildningen kan göras på församlingensnivå, dekanatsnivå eller på stiftsnivå

5. STÖD TILL VOLONTÄRER

- Volontären ska ha en konkret uppgift. Det ska vara tydligt vad som förväntas av volontären och uppgiften ska vara begränsad, också tidsmässigt.
- Volontären ska få utbildning för sin uppgift. Introduktionen är särskilt viktig, men även möjlighet till fortbildning ska ges. Möjligheter till handledning och mentorskap ska finnas.
- Till grund för volontärsuppdraget ska det finnas ett kontrakt eller skriftlig överenskommelse mellan volontären och församlingen/frivilligorganisationen som beskriver uppdraget och villkoren.
- Försäkringsfrågor ska utredas.
- Församlingen ska söka erbjuda möjlighet till ett socialt engagemang utifrån vars och ens egenskaper och resurser. För församlingen är det en viktig uppgift att knyta ihop de faktiska behoven med människors vilja att hjälpa.

6. BUDGET

- Församlingens budget ska rymma en permanent post för social verksamhet.
- En separat budget tas fram för varje enskild aktivitet.
- De enskilda aktiviteterna i den socialpastorala planen ska återspeglas i församlingens budget.
- Undersök externa finansieringsmöjligheter för social verksamhet såsom medel från kommun eller landsting.